

направлено для серійного виготовлення універсальний комплект гальванічного обладнання ОГ-10578 та установка ОГ-10565, що працює на асиметричному струмі змінної полярності; установка ОГ-10577, для відновлення деталей у проточному електроліті та ін. обладнання для відновлення деталей широкої номенклатури. Ці процеси впроваджені у Держинському дослідному заводі «Ремдеталь», Уштобінському РМЗ, Рязанському та Волокаламському автотремонтних заводах.

У ВНДІВЗД ВНВО «Ремдеталь» розроблений спосіб відновлення зношених зірочок методом пластичної деформації, що полягає у використанні запасу металу із дисків для компенсації зношування зубчастих вінців шляхом перерозподілу штампковою з послідуною накаткою зубів. Цей спосіб впроваджений в Чегеринській та Матвіїв-Курганській райсільгосптехніках; на Заїртишському ремонтно-механічному заводі введена в експлуатацію поточно-механізована лінія з програмою 100 тис. зірочок у рік. Цим же інститутом розроблена та впроваджена у Николаївській райсільгосптехніці Миколаївської області автоматизована лінія з відновлення лемешів плугів.

В 1990 р. наказом Державної Комісії Ради Міністрів СРСР з продовольства і закупок від 29 грудня 1990 р. № 245 було ліквідовано ЦДКПТБ ВНВО «Ремдеталь» та на його базі створений Центральний науково-дослідний інститут зміцнення, відновлення та виготовлення деталей (ЦНДІЗВВД).

У 1991 р., після розпаду Радянського Союзу, розпалось ВНДО «Ремдеталь», а його заводи на терені Союзу – приватизовані та, як правило, порізані та здані у металолом.

Отже, з розвитком науки і техніки вдосконалювалися та створювалися нові способи й устаткування для проведення процесів відновлення деталей. Характерною ознакою для розвитку всіх методів відновлення було прагнення підвищити якість, виключити з процесу людський фактор та економічна ефективність.

ВНЕСОК ВІЦЕ-ПРЕЗИДЕНТА ПРОФЕСОРА ПАВЛА ПОПОВА У НАУКОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ ВУАСГН (1931–1935)

Глазунов Г.О.

Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН (м. Київ)

У науковій аграрній літературі інформацію про науковця радянської доби професора Павла Попова знайти складно. Тому, вперше повідомляємо про його наукові дослідження та долю. Народився Павло Іванович Попов 20 грудня 1896 р. у с. Демідовка (по справі: Решетилівський район Харківської області), українець, значився «дворянином». Приймав участь у боях Першої світової війни, в армії закінчив школу прапорщиків. Навчався у Київському комерційному інституті, проте закінчив лише 2 курси. Переживав революційну епоху 1917 р. у пошуках: до 1915 р. перебував членом Української соціал-демократичної робітничої партії (УСДРП), з 1916 р. – входив до складу

Російської соціал-демократичної робітничої партії (більшовиків), у 1917 р. – повернувся до складу УСДРП, а з квітня 1918 р. – увійшов до складу членів КП(б) України. Дещо про його посадовий шлях: у квітні-червні 1920 р. – голова Полтавської губернської комісії щодо об'єднання цукрової промисловості; у червні-жовтні 1920 р. – голова районної комісії по землеробству, з початку у Полтавській, потім – у Чернігівській губерніях; з жовтня 1920 по квітень 1921 рр.– член земельної комісії при НКЗС УСРР, з квітня 1921 р.– заступник, незабаром – голова правничого (юридичного) бюро НКЗС УСРР; з червня 1922 р. – завідувач Київським губернським земельним відділом; з квітня 1924 р. – начальник управління землевпорядження та меліорації НКЗС УСРР у Харкові. Він до того ж був активістом профспілки Всеукраїнського союзу працівників землі та лісу.

П.І. Попов запам'ятався автором рідких наукових праць, в яких він вперше досліджував новітні – колективні, форми селянської праці. Особливу зацікавленість мала його праця щодо ролі сільського господарства України, як частини Країни Рад, яка побачила світ 1924 р. Загально, це дослідження не планувалося до друку, втім управління справами Раднаркому України визнано поданий автором аналіз вартим для публікації, оскільки визнавалася мета – ознайомлення кадрів управління республіки із селянською базою, як стратегією розвитку місцевої промисловості, подальшого розвитку всього народного господарства краю тощо. Бо утворювалася нова держава й тогочасне сільське господарство, мабуть, уперше, розглядалося у якості «своєрідної» економіки сільськогосподарського виробництва республіки, оскільки існуючий національний сільськогосподарський промисел визнавався майбутнім фактором для розвитку складного народного господарства, як України так і Союзу РСР, в цілому. Він аналізував аграрний стан країни, по-перше, як постачальника продуктів продовольства, виробничої сировини, палива, робочої сили, по-друге, – споживача продуктів широкого використання, ресурсного забезпечення. До того ж досліджувалася роль українського аграрного виробництва на світовому ринку. Сільське господарство України було важливим постачальником продукції, бо із загальної суми вивозу товарів за границю (1913), яка рівнялася 1.520 млн руб. золотом, національні аграрії експортували 1.220 млн руб., тобто – понад 80 відсотків експорту. Згадане аналітичне дослідження надавало автору (йому не виповнилося й 30-ти років) солідного авторитету у науковому та організаційному аспекту, він визнавався як фахівець з економіки сільського господарства та землеустрою, приймав активну участь у перших наукових зібраннях агрономічного напрямку, що розглядали проблеми власності на землю тощо. Скажімо, підсумовуючи наслідки третьої Всеукраїнської землевпорядної наради, яка відбулася у Харкові (1925), П.І. Попов відмічав, що по своєму характеру вона значно відрізнялася від минулих земельно-владних й агрономічних нарад (на попередніх нарадах у 1923–1924 рр. розглядалися декларації в якості загальних принципів), проте, означена нарада зосередилася на питаннях практичного характеру, галузевих методах та завданнях, заслухала велику кількість доповідачів із числа губернських працівників землеустрою та

меліорації. НКЗС УСРР опрацював технічний план щодо його виконання, розробив кошторис щодо зазначених функцій тощо, значний інтерес викликали розгляд питань земельної реєстрації щодо кадастру, регулювання земельних відносин, ступені й точності землевпорядних робіт тощо.

3 липня 1925 р. НКЗС УСРР відрядив П.І. Попова у розпорядження ЦК КП(б) України, а постановою Сільськогосподарського наукового комітету України він був затверджений головою підсекції землеустрою цього комітету. З цього часу Павло Іванович перебував на керівних наукових посадах в науково-організаційних та академічних установах, які реалізовували аграрну політику України. В документі «Список співробітників СГНК України», що зберігається в архівах ЦДАВО України, значиться, що він – член президії СГНК України й доцент Харківського сільськогосподарського інституту. На базі СГНК України Уряд України утворив Національно-консультаційну раду при НКЗС УСРР (що діяла у 1927–1930 рр.). В архіві ЦДАВО України зберігається список членів ради, в якому (серед 16 галузевих напрямків роботи) у секції землевпорядження означено ім'я професора Павла Попова. Професор приймав активну участь у діяльності ради, давав кваліфіковані наукові консультації, був головою комісії ради з питань Дніпробуду та у справі підвищення врожайності, а також секції великого соціалістичного господарства й сільськогосподарської економіки, через «настирність» професора НКР усі зазначені проблеми розглянула в один день, підготувала відповідні пропозиції, особливо наполягаючи на співробітництві різних організацій республіки у розробці проблем Дніпробуду у частині майбуття сільського господарства краю. Восени 1928 р., через нестачу опадів та виключну сухість ґрунту, склалися «надзвичайно несприятливі» умови засіву озимини у ряді степових округів, надзвичайна нарада (вересень 1928 р.) запропонувала предметні рекомендації щодо порядку засіву восени того ж року, яку очолював професор П.І. Попов.

Додамо, що з жовтня 1928 р. почав працювати Український НДІ економіки й організації сільського господарства, де П.І. Попов очолював кафедру усупільнення сільського господарства. Перед кафедрою стояло два головних завдання: дослідження кооперації у минулому – капіталістичному господарюванні, та у порівнянні його із переходною владно-господарською системою аграрного управління, а також – усупільнення сільськогосподарського сектору України. Обидві наукові теми мали, як теоретичний так і практичний характер, чимало роботи здійснювалося у діючих кабінетах інституту – кооперації та колективізації. Аграрна наука Радянської України інтенсивно розвивалась, згідно рішення Раднаркому України від 22 травня 1931 р. почала діяти Всеукраїнська академія сільськогосподарських наук (ВУАСГН), президентом академії обрали академіка О.Н. Соколовського, а професора П.І. Попова – третім віце-президентом академії. У газеті «За соціалістичну перебудову» від 24 травня 1931 р. професор закликав, що розгорнутий соціалістичний наступ поставив перед радянською наукою, зокрема – перед аграріями, завдання «виключної гостроти й невідкладності». Професор, попри вирішення поточних питань, приймав активну участь у

формуванні проблем, які вносилися на обговорення пленумів, розглядалися на президіях ВУАСГН тощо. Так, другий пленум ВУАСГН (початок 1932 р.) затвердив проблемно-тематичний план науково-дослідницького забезпечення на 1932 р., який формувався під керівництвом П.І. Попова. Проте, зазначений проблемно-тематичний план сьогодні науковці відносять до здобутків ВУАСГН, оскільки він був першим (!) в історії вітчизняної сільськогосподарської науки, загалом. В архівах залишилося чимало документів, які підтверджують наукову вагу діяльності професора Павла Попова щодо розвитку аграрної науки України у той – непростий, період радянської доби.

Проте, владні структури перетворювали розум нації, зокрема аграріїв, в інтелектуальний відстійник, на жаль, значна частина науковців підпадала під розстріли, чимало з них загинуло у таборах тощо. Зазначена державна трагедія торкнулася й долі професора: за рішенням РНК УСРР та ЦК КП(б) України від 9 серпня 1933 р. П.І. Попов виключили зі складу правління ВУАСГН, мотивуючи класовими принципами, після чого він був репресований за політичними ознаками. Вироком судових органів від 13 лютого 1937 р. вченого засудили до вищої міри покарання – розстрілу. Присуд виконано. Визначеннями судових органів у 1950-х рр. вирок відмінено, справу припинено за відсутністю в діях професора П.І. Попова складу злочину. Однак, місця поховання професора П.І. Попова так і не знайдено.

Замість висновків. Професор П.І. Попов довірився радянській владі сповна. В його наукових працях підсумовувався вагомий внесок українського наукового потенціалу, зокрема, сільськогосподарського виробництва, умов його взаємодії із промисловістю. Професор заслужено визнаний як активний аграрно-економічний діяч України радянської доби. Втім, головні владні переконання щодо класових мотивів, так і не об'єднали радянську людність, а безпідставні репресії згубили значущу частину інтелектуально-наукових сил радянської держави. До них варто віднести й складну долю вченого-аграрія професора Павла Івановича Попова, якого не стало у сорок один рік.

200 РОКІВ ТРАДИЦІЙ АГРАРНОЇ ОСВІТИ І НАУКИ: ДО ЮВІЛЕЙНОЇ РІЧНИЦІ НАЙСТАРШОГО АГРАРНОГО ВИШУ УКРАЇНИ

Голікова О.М.

*Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва
(м. Харків)*

5 жовтня 2016 р ХНАУ імені В.В. Докучаєва відзначатиме своє 200-річчя. Навчальний заклад засновано 5 жовтня 1816 р. у Королівстві Польському як Інститут землеробського господарства в Маримонті, неподалік Варшави. Це був четвертий аграрний виш в Європі. Його минуле є початковою точкою в становленні вищої аграрної освіти і науки сучасних України, Польщі та Росії.